

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 25ΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1976

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚ. Κ. ΛΟΥΡΟΥ

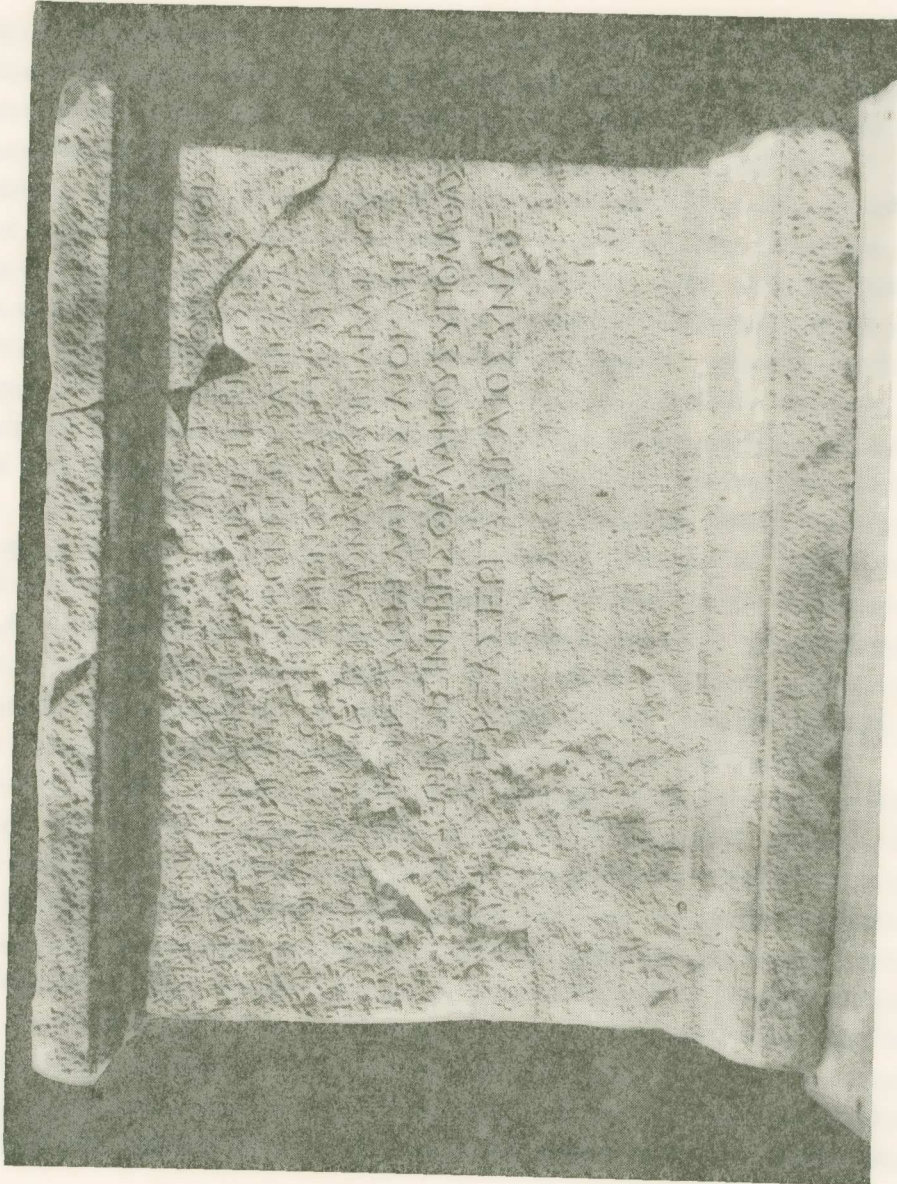
ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΗ.— Νέον Ἐπίγραμμα τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος ἐκ Ρόδου.
(Κατάλογος Ἐπιγραφῶν Μουσείου Ρόδου ἀρ. 567), ὑπὸ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. **Κ. Ἀ. Τρυπάνη** *.

Ὁδὸ μόνον ἐν τρα[γ]ικοῖσι φέ[ρε]ς κλέος ἔξοχον ὕμνοις
ἐδπλοκάμων, Διοκλῆ, φρ[ον]τίσι Πιερίδων,
ἀλλὰ καὶ ἐν νίκαις σατύρων περὶ κρατὶ καθᾶψ[α]ς
κισσὸν ληναϊκῶν ἀπάμενος χαρίτων·
5 γνήσια δ' ἐν θυμέλαισιν ἐλὼν ἀκροθίνια Βάκχου,
πατρ[ί]δα καὶ γενέταν ἠγλάϊσας, Διοκλῆ·
ἰμ[ε]ρ[τὸ]ς δὲ φίλοισιν ἔβης θαλάμους ὑπο Λάθας
[προφρονέως] στέρξας ἔργα δικαιουσύνας.

Omnia suppl. Trypanis.

Διοκλῆ, μὲ τὴν προστασίαν τῶν Μουσῶν τῆς Πιερίας ποὺ ἔχουν τοὺς ὠραίους πλοκάμους, δὲν ἐδοξάσθη μόνον ἐξόχως ὡς τραγικὸς ποιητής, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς νίκαις τῶν σατυρικῶν δραμάτων περιέβαλες τὴν κεφαλὴν σου μὲ τὸν κισσόν, ἐγγίσας τὴν δόξαν τῆς ἑορτῆς τῶν Ληναίων· λαβὼν δὲ εἰς τὰς σκηναῖκας παραστάσεις τὰς γνήσιαις πρώτας προσφορὰς τοῦ Βάκχου, ἐδόξασας τὴν πατρίδα

* C. A. TRYPANIS, *A new epigram of the second century B. C. from Rhodes*. (Nr. 565, Catalogue of inscriptions of the Rhodes Museum).



σου καὶ τὸν γεννήσαντά σε, Διοκλῆ· ποθητὸς δὲ εἰς τοὺς φίλους σου ἔφυγες κάτω εἰς τοὺς θαλάμους τῆς Λήθης, ἀφοῦ προθύμως ἔστερξας τὰ δίκαια ἔργα.

Καθὼς φαίνεται ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων, τὸ ἐπιτάφιον τοῦτο ἐπίγραμμα πρὸς τιμὴν τοῦ Ροδίου δραματικοῦ ποιητοῦ Διοκλέους ἀνήκει εἰς τὸ πρῶτον ἡμῖς τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος. Εἶναι χαραγμένον ἐπὶ τῆς βάσεως ἐνθέτου στήλης, ἡ ὁποία ἔχει καταστραφῆ, καὶ ἡ ὁποία, ὡς γνωρίζομεν ἐξ ἄλλων ἀναλόγων Ροδιακῶν τάφων, θὰ ἔφερε τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρωνυμικὸν τοῦ νεκροῦ, πιθανῶς καὶ παράστασιν τινα, ὅχι ὅμως καὶ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος του, ἐὰν ὁ νεκρὸς ἦτο Ρόδιος. Ἡ βάση αὕτη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔχει χαραχθῆ τὸ ἐπίγραμμα, εἶναι ἐκ λαρτίου λίθου, σκληροῦ δηλαδὴ ἐγχωρίου λίθου, εἶναι δὲ μεγίστου ὕψους 47 ἑκατοστῶν μετὰ τῶν κυματίων, πλάτους 57 ἑκατοστῶν καὶ μεγίστου βάρους 42 ἑκατοστῶν· τὰ γράμματα ποικίλλουν εἰς ὕψος ἀπὸ ἐνὸς μέχρι 18 χιλιοστῶν. Ὁ ἐνεπίγραφος οὗτος λίθος εὐρέθη τυχαίως πρὸ τινων μηνῶν¹ κατὰ τὴν ἐσκαφὴν τῶν θεμελίων διὰ τὴν ἀνέγερσιν νέου μεγάλου κτηρίου², εὐρέθη δὲ ἐντὸς πολυτελοῦς ἀλλὰ δυστυχοῦς συληθέντος ἤδη ταφικοῦ συγκροτήματος τῶν Ἑλληνιστικῶν χρόνων εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἀρχαίου νεκροταφείου τῆς πόλεως Ρόδου, ὅπου ἡ σημερινὴ συνοικία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ὁ χῶρος εὐθὺς ἀνεσκάφη καὶ ἠρευνήθη ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας Δωδεκανήσων, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου, ἰδιαίτερος δὲ εἰς τὸν κ. Γρηγόριον Κωνσταντινόπουλον καὶ τὸν κ. Χρῆστον Ντούμαν, διὰ τὴν ἄδειαν νὰ προβῶ εἰς τὴν παροῦσαν ἀνακοίνωσιν.

Τὸ ἐπίγραμμα σύγκειται ἐκ τεσσάρων ἐλεγείων, εἶναι δὲ συντεθειμένον εἰς γλῶσσαν «λογοτεχνικὴν» Δωρικὴν, ὅχι δηλαδὴ εἰς καθαρὰν Ροδιακὴν ἢ ἄλλην τινα δωρικὴν διάλεκτον. Ἡ ἀνάμεικτος αὕτη λογοτεχνικὴ γλῶσσα ἔχει πολλὰ στοιχεῖα Ἀττικὰ — τὸν δεῦτερον π. Χ. αἰῶνα θὰ τὰ ἐλέγομεν πλέον στοιχεῖα τῆς «κοινῆς» — καθὼς καὶ στοιχεῖα ἐπικά, πρᾶγμα σὺνηθες κατὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν ἐποχὴν διὰ τὰ ποιητικὰ εἶδη τὰ ὁποία μετεχειρίζοντο δακτυλικοὺς ἑξαμέτρους, καὶ τινα Δωρικά, τὰ ὁποία δίδουν καὶ τὸ τοπικὸν Ροδιακὸν χρῶμα — ὁ ἀόριστος *καθαῖρας* ἀντὶ τοῦ *καθηῖρας* (στ. 3), *γενέταν* ἀντὶ *γενέτην* (στ. 6), *Λάθας* ἀντὶ *Λήθης* (στ. 7), καὶ *δικαιοσύνας* ἀντὶ *δικαιοσύνης* (στ. 8). Ἀνάμεικτος, τεχνητὴ ψευδοδορίζουσα διάλεκτος δὲν ἦτο ἀσυνήθης εἰς τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους διὰ τοὺς ποιητὰς τοὺς καταγομένους ἀπὸ δωρικῆς διαλεκτικῆς περιοχᾶς τοῦ Ἑλληνι-

1. Τὴν 8ην Ἰουνίου τοῦ 1976.

2. Ἐντὸς τοῦ οἰκοπέδου Γιάκρα - Χατζημιχάλη.

κοῦ χώρου, ὡς φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Θεοκρίτου τοῦ Συρακοσίου, καὶ τοῦ Λεωνίδα τοῦ Ταραντίνου, διὰ τὸ νὰ ἀναφέρω δύο μόνον γνωστὰ παραδείγματα.

Εἰδικώτερον ἐπὶ τοῦ ἐπιγράμματος τούτου ἐπιθυμῶ νὰ παρατηρήσω τὰ ἀκόλουθα :

Εἰς τὸν πρῶτον στίχον τὴν πέμπτην λέξιν συμπληρῶ διὰ τοῦ φῆ[ρες], διότι τὰ ἴχνη τοῦ πρώτου γράμματος ὁμοιάζουν μὲ φ, μετὰ δὲ τὸ δεύτερον, τὸ ε, ἐλλείπουν τρία γράμματα. Ὁ ἄνευ ἀντιθέσεως τύπος τοῦ παρατατικοῦ — φέρες, ἀντὶ φερες — εἶναι ὁ ἐπικός, ἀρμόζει ἐπομένως εἰς δακτυλικὸν ἑξάμετρον στίχον, τὸ δὲ φέρες κλέος εἶναι ἀνάλογον μὲ τὰ τιμὴν φέρειν τοῦ Ἀριστοφάνους (Ὀρνίθες 1278), τὸ κῦδος οἴσσεσθαι τῆς Ἰλιάδος (X 217) ἢ τὸ τρίποδα φέρειν τοῦ Ἡσιόδου (Ἔργα 657). Ἡ δὲ χρῆσις τοῦ παρατατικοῦ ἀντὶ τοῦ ἀορίστου εἶναι συνήθης παρ' Ὀμήρω καὶ ἄλλοις ποιηταῖς (βλ. Kühner - Gerth, Griech. Grammatik II, 383. 3).

Εἰς τὸν πρῶτον τοῦτον στίχον ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ χρῆσις τραγικοῦ ὕμνου διὰ τὴν ὅλην τραγωδίαν. Ἡ χρῆσις ὕμνος διὰ μέρος τῆς τραγωδίας ἀπαντᾷ, οὐδέποτε ὅμως μέχρι τοῦδε, καθ' ὅσον γνωρίζω, τὸ τραγικὸς ὕμνος χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ὅλην τραγωδίαν. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ ἡ χρῆσις τῆς ἐπικῆς (ἀλλὰ καὶ Ἀττικῆς ποιητικῆς) δοτικῆς εἰς -οισι διὰ λόγους προφανῶς μετρικούς, ἐνῶ εἰς τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ στίχου ἔχομεν τὴν κοινήν κατάληξιν τῆς δοτικῆς τοῦ πληθυντικοῦ τῶν δευτεροκλίτων εἰς -οις, ὕμνοισι.

Ὅτι ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς ὅλης τραγωδίας φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οἱ τραγικοὶ ὕμνοι εἰσάγονται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ σάτυροι (οὐ μόνον . . . ἀλλὰ καί), τὸ ὁποῖον πιθανότατα ἀναφέρεται ἐδῶ εἰς τὸ Ἑλληνιστικὸν Σατυρικὸν Δράμα, ποῦ δὲν ἦτο πλέον τέταρτον μέρος τραγικῆς τετραλογίας, ὅπως εἰς τὴν κλασσικὴν ἐποχὴν, ἀλλ' ἀνεξάρτητον εἶδος κωμωδίας, ἡ ὁποία ἦλθε νὰ ὑποκαταστήσῃ, καθ' ὅσον αἱ νέαι πολιτικαὶ συνθῆκαι τὸ ἐπέτρεπον, τὴν ἀρχαίαν ἀλλὰ καὶ τὴν μέσην καὶ τὴν νέαν κωμωδίαν. Περὶ τούτου ὅμως θὰ ὁμιλήσω κάπως διεξοδικώτερον ὅταν θὰ ἐξετάσω τὸν τρίτον στίχον τοῦ ἐπιγράμματός μας. Προφανῶς ἐδῶ τὸ ἔσοχον κλέος ἀναφέρεται εἰς πρώτην νίκην κατὰ τὴν παράστασιν τραγωδιῶν. Ποῦ ὅμως δὲν λέγεται· ἂν εἰς τὰς Ἀθήνας εἰς τὰ Μεγάλα ἢ κατ' Ἀστὺ Διονύσια, ἢ εἰς τὰ Λήναια, ἢ καὶ εἰς τὰ ἐν ἀγροῖς Διονύσια ἢ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἄδηλον.

Ἄξια προσοχῆς εἶναι καὶ τὸ ἐὺπλοκάμων, δηλαδὴ ὁ Ἀττικὸς κοινὸς τύπος ἀντὶ τοῦ ἐπικοῦ ἐὺπλοκάμων μὲ τὴν διαλελυμένην δίφθογγον, ὁ ὁποῖος μετρικῶς θὰ ἦτο ἀπαράδεκτος εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τοῦ στίχου καθὼς καὶ ἡ ἐπιλογὴ τοῦ Πιερίδων διὰ τὰς Μούσας ἐκ τῆς Πιερίας, περιοχῆς τῆς Μακεδονίας, ἀντὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ Ἡσιόδου καταστάντος κάπως συνηθεστέρου Ἑλικωνιάδων. Εἰς τὸν δεύ-

τερον στίχον ἀξιοπρόσεκτος εἶναι καὶ ἡ κλητικὴ *Διοκλῆ* ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ Διόκλεις (κατὰ τὸ Ἡράκλεις, Περίκλεις, Ἀγαθόκλεις κλπ. τῶν εἰς -εες -ης τριτοκλίτων συνηρημένων). Ἦδη ἀπὸ τῆς κλασικῆς περιόδου, ἀλλὰ ἰδίως κατὰ τὴν περίοδον τῆς κοινῆς (300 π. Χ. - 300 μ. Χ.) ἤρχισαν καὶ τὰ συνηρημένα τριτόκλιτα εἰς -ης νὰ σχηματίζουν κλητικὴν εἰς -η (Περικλῆ, Σοφοκλῆ, Ἀγαθοκλῆ κλπ.).

Ἐρχόμενοι τώρα εἰς τὸν τρίτον στίχον, εὐρίσκομεν, ὅπως παρετήρησα ἤδη, τὴν γνωστὴν χρῆσιν *σατύροι* μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ σατυρικοῦ δράματος. Ἀλλ' ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοτελοῦς Ἑλληνιστικοῦ σατυρικοῦ δράματος, τὸ ὁποῖον, ὡς φαίνεται, ἤλθε νὰ ὑποκαταστήσῃ ἐν πολλοῖς τὴν Ἀρχαίαν, τὴν Μέσην ἀκόμη καὶ τὴν τότε τόσον δημοφιλῆ Νέαν Κωμωδίαν. Ὡς γνωστὸν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἑορτὴν τῶν Ἀθηναίων, τὰ *Διονύσια τὰ ἐπὶ Ἀθηναίῳ*, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο τὴν 12ην ἡμέραν τοῦ Γαμηλιῶνος μηνός (δηλαδὴ κατὰ Ἰανουάριον - Φεβρουάριον), ἐτελοῦντο καὶ δραματικαὶ παραστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἡ κωμωδία κατεῖχε τὴν πρωτεύουσαν θέσιν, προτιμωμένη τῆς τραγωδίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ Μεγάλια Διονύσια, ὅπου ἡ τραγωδία ἐδέσποζε. Κατ' ἀκολουθίαν, ὁ τρίτος καὶ τέταρτος στίχος :

*ἀλλὰ καὶ ἐν νίκαις σατύρων περὶ κρατὶ καθᾶψ[α]ς
κισσὸν ληναϊκῶν ἀψάμενος χαρίτων*

πιθανότατα ἀναφέρονται εἰς νίκην τοῦ Διοκλέους μὲ σατυρικὸν δράμα εἰς τὰ Ἀθήναια, ὅπου μάλιστα φαίνεται ὅτι ἔλαβε καὶ τὸ πρῶτον βραβεῖον, *περὶ κρατὶ καθᾶψ[α]ς κισσόν*.

Δυστυχῶς ὀλίγα γνωρίζομεν διὰ τὸ Ἑλληνιστικὸν δράμα ἐν γένει, καὶ ἐλάχιστα διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ σατυρικοῦ δράματος κατὰ τοὺς μετακλασσικοὺς αἰῶνας. Πάντως εἶναι φανερόν ὅτι τὸ παλαιὸν σατυρικὸν δράμα παρήκμασε κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα π. Χ., καί, ὡς μαρτυροῦν αἱ ἐπιγραφαί, ἀπὸ τοῦ 342 καὶ ἐξῆς, ἐν μόνον σατυρικὸν δράμα ἐπαίζετο εἰς κάθε δραματικὸν ἀγῶνα τῶν Μεγάλων Διονυσίων καὶ τοῦτο ὡς προοίμιον δι' ὅλας τὰς τραγωδίας αἱ ὁποῖαι θὰ ἐδιδάσκοντο.

Τὸν τρίτον ὅμως αἰῶνα π. Χ. εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπαντῶμεν ἀναβίωσιν καὶ ἀνανέωσιν τοῦ σατυρικοῦ δράματος, καὶ ἡ ἀνανέωσις αὕτη συνδέεται μὲ τὰ ὀνόματα δύο σημαντικῶν δραματικῶν ποιητῶν τῶν χρόνων ἐκείνων, τοῦ Λυκόφρονος τοῦ Χαλκιδαῖος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀνατεθῆ ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ δευτέρου καὶ ἡ κατὰτάξις ὄλων τῶν κειμένων τῶν κωμικῶν ποιητῶν τῶν εὐρισκομένων εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Μουσείου τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ τοῦ Σωσιθέου, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ μέλος τῆς περιφήμου Πλειάδος τῶν Ἀλεξανδρινῶν δραματικῶν. Καὶ ὁ μὲν Λυκόφρων προσέθεσεν εἰς τὸ νέον πλέον Ἑλληνιστικὸν σατυρικὸν

δράμα τὰς τοπικὰς ἀναφορὰς καὶ τὰς προσωπικὰς ἐπιθέσεις ἐναντίον ζώντων προσώπων — στοιχεῖα τὰ ὅποια παρέλαβε ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν κωμῶδιαν — ὁ δὲ Σωσίθεος τὸ εἰδυλλιακὸν στοιχεῖον τῶν Βουκολικῶν εἰδυλλίων καὶ τὸ ἔρωτικὸν στοιχεῖον τῆς Νέας Κωμῶδιαι, τῆς κωμῶδιαι τοῦ Μενάνδρου. Εἰς αὐτὸν τὸν νέον Ἑλληνιστικὸν τύπον τοῦ Σατυρικοῦ Δράματος, ὁ ὅποιος ἦλθε νὰ ὑποκαταστήσῃ ἐν πολλοῖς τὴν ἀρχαίαν κωμῶδιαν καὶ ἐπαίζετο παραλλήλως πρὸς τὴν μέσην καὶ τὴν νέαν κωμῶδιαν, φαίνεται ὅτι διεκρίθη καὶ ὁ Ρόδιος Διοκλῆς. Ὁ δὲ νέος οὗτος τύπος, ὡς γνωρίζομεν καὶ πάλιν ἐξ ἐπιγραφῶν, ἐξηκολούθησε νὰ παίζεται εἰς διάφορα μέρη τοῦ Ἑλληνιστικοῦ κόσμου μέχρι καὶ τοῦ 1ου αἰῶνος μ. Χ., ἂν καί, παρὰ ὠρισμένας ματαίας προσπαθείας, οὐδέποτε κατέκτησε τὴν Ρωμαϊκὴν σκηνήν.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Ρόδιος Διοκλῆς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐθεώρησαν τὴν νίκην του εἰς τὰ Λήναια, εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν κοιτίδα τοῦ δράματος, ὡς μέγα κατόρθωμα, δι' αὐτὸ καὶ τὸ τονίζουσιν εἰς τὸ ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα τοῦ ποιητοῦ, *ληναϊκῶν ἀψάμενος χαρίτων*¹. Ἐδῶ ὁμιλῶν περὶ *χαρίτων* εἶναι δυνατόν νὰ ἀναφέρεται ὁ ποιητὴς τοῦ ἐπιγράμματός μας καὶ εἰς τὰς Χάριτας, τὰς θεότητας, τὰς πολλάκις ἀπὸ τοῦ Ἡσιόδου καὶ ἐντεῦθεν ἀναφερομένας μαζί με τὰς Μούσας, διότι καὶ αὐταὶ ἐπροσιάτεον καὶ ἐνέπνεον τοὺς ποιητὰς, ἐλατρεύοντο δὲ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἶναι ὅμως ἐξ ἴσου δυνατόν, καὶ μοῦ φαίνεται τοῦτο πιθανότερον, ἢ λέξις *χάριτες* εἰς τὸν πληθυντικὸν νὰ ἔχη ἐδῶ τὴν γνωστὴν σημασίαν τῆς δόξης (Πινδ. Ὀλυμπ. 1.18 - 8.57,80) ἢ καὶ τὴν σημασίαν τῆς ἀγαλλιᾶσεως ἱκανοποιήσεως (Πινδ. Ὀλυμπ. 7.5) : «ἐγγίσας τὴν δόξαν τῶν Ληναίων».

Ἀξία προσοχῆς εἶναι καὶ ἡ χρῆσις τῆς παρηγήσεως καθᾶψας . . . ἀψάμενος, εἶναι δὲ νέον καὶ τὸ ἐπίθετον *ληναϊκός*, ἀνήκων εἰς τὰ λήναια, μέχρι τοῦδε ἄγνωστον εἰς τὴν διασωθεῖσαν Ἑλληνικὴν γραμματείαν.

Τέλος εἰς τὸν στίχον 3 τὸ *περὶ κρατί*, δηλαδὴ ἡ χρῆσις τοῦ *περὶ* με δοτικὴν, θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι εἶναι χρῆσις κυρίως ἐπική, σπανιώτατα δὲ Ἀττικὴ, καὶ ὅτι ἀνάλογος εἰς νόημα εἶναι τὸ *κισσὸν ἐφ' ἡμερῶν κρατὶ καθαπτόμενος* τοῦ γνωστοῦ τρίτου ἐπιγράμματος τοῦ Θεοκρίτου, ἐκεῖ βεβαίως με τὸ κανονικὸν *ἐπὶ* καὶ δοτικὴν.

1. Δυστυχῶς εἰς τὸ ἔλλειπέστατον ἐπιγραφικὸν ὕλικὸν τὸ ὅποιον διεσώθη, ποὺ δίδει τὰ ὀνόματα τῶν νικητῶν εἰς τοὺς δραματικούς ἀγῶνας τῶν Ληναίων δὲν ἀνευρίσκεται τὸ ὄνομα τοῦ Διοκλέους (πρβλ. Pickard - Cambridge - Gould - Lewis, *The Dramatic Festivals of Athens*, Cambridge 1968², σελ. 101 καὶ ἐξ).

Σημειωτέον ὅτι ἔχει σημασίαν καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑορτῆς τῶν Ληναίων ὁ στίχος οὗτος, διότι δεικνύει ὅτι καὶ ξένοι ποιηταὶ ἐγένοντο τότε δεκτοὶ εἰς τὸν δραματικὸν ἀγῶνα τῶν Ληναίων, πρῶγμα μέχρι τοῦδε, καθ' ὅσον γνωρίζω, ἄγνωστον.

Εἰς τὸν 5ον στίχον τὸ ἐν *θυμέλαισιν* εἶναι τύπος Ἀττικὸς, τὸ ἐπικὸν θὰ ἦτο ἐν *θυμαίλῃσι*, καὶ σημαίνει, «κατὰ τοὺς δραματικοὺς ἀγῶνας». Θυμέλη, ὡς γνωστόν, ἐλέγετο ὁ βωμὸς ὁ εὐρισκόμενος εἰς τὸ μέσον τῆς ὀρχήστρας τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, συνεκδοχικῶς ὅμως καὶ ἡ ὅλη ὀρχήστρα, ἀκόμη δὲ καὶ ἡ σκηνή. Ἀκροθίνια ἐκαλοῦντο αἱ πρῶται προσφοραὶ τῶν καρπῶν πρὸς τοὺς θεοὺς, τὸ ἀνώτατον καὶ ἄριστον μέρος τῆς σωροῦ, συνεκδοχικῶς δὲ καὶ πᾶσα πρώτη προσφορά, ἐνταῦθα τὸ πρῶτον βραβεῖον. Τονίζει λοιπὸν ὁ στίχος οὗτος τὰς διπλᾶς πρώτας νίκας τοῦ Διοκλέους εἰς τὴν τραγωδίαν καὶ κωμωδίαν, «γνήσια δ' ἐν θυμέλαισιν ἔλῶν ἀκροθίνια Βάκχου».

Τὸν 7ον στίχον συμπληρῶ διὰ τοῦ *ἡμερτός*, διότι ἡ λέξις ἀρμόζει μὲ τὰ ἴχνη τῶν γραμμάτων ἐπὶ τοῦ λίθου, μὲ τὸ νόημα καὶ μὲ τὸ μέτρον, ἔχομεν δὲ πρὸς τὸ τέλος τοῦ στίχου τούτου καὶ τὴν ὠραίαν καὶ νέαν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν γραμματείαν χρῆσιν τοὺς «θαλάμους» τῆς Λήθης. Ἡ προσωποποιήσις τῆς Λήθης εἶναι βεβαίως γνωστὴ ἤδη ἀπὸ τῆς Θεογονίας τοῦ Ἡσιόδου στ. 227, ἀλλὰ ὁ κάτω κόσμος δὲν γνωρίζω νὰ ἀποκαλεῖται ἀλλαχοῦ θάλαμοι τῆς Λήθης. Ἀπαντᾷ βεβαίως ὡς *Λήθης δόμοι* (Σιμων. 126 (184) 6 Diehl) ὡς τὸ *Λήθης πεδίον* (Ἀριστοφ. Βατρ. 186), καὶ πολλάκις ὡς ὁ *τῆς Λήθης ποταμός*, ὄχι ὅμως, καθ' ὅσον γνωρίζω, καὶ ὡς θάλαμοι τῆς Λήθης.

Τέλος τὸν στίχον 8 συμπληρῶ διὰ τοῦ ἐπιρρήματος *προφρονέως*, καὶ ὁ ἐπικὸς τύπος εἶναι ἐδῶ μετρικῶς ἀναγκαῖος, τὸ δὲ *προφρονέως* *στέρξας* εἶναι ἀνάλογον μὲ τὸ *πολλάκις ἀπαντῶν προφρόνως φιλεῖν, προφρόνως φιληῖσαι* (Θέογνις 788, Πίνδ. Πυθ. 2. 16. κλπ.).

Κρίνοντες τέλος ἐν τῷ συνόλῳ του τὸ ὠραῖον καὶ ἐνδιαφέρον τοῦτο ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα, πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν πρῶτον πόσον ἄριστον καὶ ἐμπνευσμένον εἶναι ἀπὸ ἀπόψεως ποιητικῆς. Μετρικῶς εἶναι ἄψογον, αἱ δὲ ἀήθεις, αἱ μὴ τετριμμένα χρήσεις — οἱ τραγικοὶ ὕμνοι, αἱ ληναϊκαὶ χάριτες, τὰ ἀκροθίνια Βάκχου, οἱ θάλαμοι τῆς Λήθης κλπ. — προσδίδουν δροσερότητα καὶ δύναμιν εἰς τοὺς στίχους. Λαμπρὰ δὲ εἶναι ἡ κατακλείς ὅτι «ἡμερόεις δὲ φίλοισιν» καὶ «στέρξας ἔργα δικαιοσύνας» ἀφῆκε τὴν ζωὴν ὁ Διοκλῆς, ποιητῆς ὁ ὁποῖος εἶχε γνωρίσει τόσας ἐπιτυχίας, ἀλλ' αἱ ὁποῖαι δὲν τοῦ ἠλλοίωσαν τὸν χαρακτήρα, δὲν τοῦ προσέδωσαν ὕβριν, ἔστω καὶ ἂν αἱ ἴδιαι αἱ Πιερίδες Μοῦσαι τὸν ἐφρόντισαν καὶ τὸν ἐδόξασαν καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Ἀθήνας ἀκόμη. Αὐτὰ ὅλα προσδίδουν πραγματικὸν ποιητὴν καὶ

ὄχι στιχοπλόκον τὸν γράψαντα τὸ ἐπιτύμβιον τοῦτο ἐπίγραμμα. Καὶ εἶναι φυσικὸν νὰ σκεφθῆ κανεὶς ὅτι ἀξιόλογος συνάδελφος ποιητῆς καὶ φίλος τοῦ Διοκλέους τὸ ἔγραψε.

Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἔρχεται νὰ ἐπιρρώσῃ καὶ τὰς ἄλλοθεν γνωστὰς πληροφορίας — καὶ πάλιν κυρίως ἐξ ἐπιγραφῶν — περὶ δραματικῶν ἀγῶνων καὶ παραστάσεων εἰς τὴν Ρόδον κατὰ τοὺς μετακλασσικoὺς χρόνους, πρᾶγμα φυσικὸν ἐν ὄψει τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἀκμῆς τῆς νήσου κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Δὲν εἶναι ἐπομένως ἀπίθανον καὶ ὁ Διοκλῆς καὶ ἐν Ρόδῳ νὰ κατήγαγε νίκας εἰς τὴν τραγωδίαν, εἰς δὲ τὸ σατυρικὸν δράμα καὶ ἐν Ἀθήναις. Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ ἀποκλείσωμεν τὴν δυνατότητα ὅτι καὶ ἐν Ἀθήναις ἐνίκησεν ὡς τραγικὸς ποιητῆς, καὶ δὴ καὶ εἰς τὰ Λήνια.

Δεύτερον, τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο προσθέτει ἓνα ἀκόμη, ὡς φαίνεται σημαντικὸν καὶ μέχρι τοῦδε ἄγνωστον δραματικὸν ποιητὴν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γραμματολογίαν, τὸν Ρόδιον Διοκλῆ, ὁ ὁποῖος ἐκ τῆς χρονολογήσεως τῶν γραμμάτων τοῦ ἐπιτύμβιου τοῦ ἐπιγράμματος πρέπει νὰ ἔζησεν ἐντὸς τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ τρίτου καὶ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ δευτέρου π. Χ. αἰῶνος, καὶ ὁ ὁποῖος κατ' ἐπανάληψιν ἐθριάμβευσεν εἰς τοὺς δραματικoὺς ἀγῶνας. Γνωρίζομεν δύο ἄλλους δραματικoὺς ποιητὰς μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἀλλὰ ἀμφοτέροι ἦσαν Ἀθηναῖοι, καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἔζησε τὸν πέμπτον, ὁ δὲ δεύτερος τὸν τέταρτον π. Χ. αἰῶνα. Προσέτι ἀναφέρεται καὶ Διοκλῆς Ρόδιος συγγραφεὺς «Αἰτωλικῶν», ἀλλὰ αὐτὸς δὲν ἦτο ποιητῆς, ὑπὸ τινων δὲ ἀμφισβητεῖται καὶ αὐτὴ ἡ ὑπαρξίς του¹.

Τρίτον ὅτι τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο εἶναι ἡ πρώτη, καθ' ὅσον γνωρίζω, μαρτυρία ὅτι ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰ Λήνια τὸν 2ον π. Χ. αἰῶνα ἦτο πλέον ἀνοικτὴ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας — ὅπως ἦσαν πάντοτε τὰ Μεγάλα Διονύσια — καὶ ὄχι πλέον περιορισμένη εἰς Ἀθηναίους πολίτας.

S U M M A R Y

A new Hellenistic sepulchral epigram of the early 2nd Century B. C. — dated according to the shape of the letters of the inscription — was found in the town of Rhodes in June 1966. It is inscribed on the basis of a funerary stone, now lost, made of local hard stone (λάρσιος λίθος). The dimensions of the basis are 47 cm. high, 57 cm. wide and

1. Πλουτάρχ. Περί Ποταμῶν 22. 3.

42 cm. deep, and the size of the letters varies from one to 18 mm. The text with the supplements suggested by Professor C. A. Trypanis is the following :

*Οὐ μόνον ἐν τρα[γ]ικῶσι φε[ρε]ς κλέος ἔξοχον ὕμνοις
 εὐπλοκάμων, Διοκλῆ, φε[ρον]τίσι Πιερίδων,
 ἀλλὰ καὶ ἐν νίκαις σατύρων περὶ κρατὶ καθᾶψ[α]ς
 κισσὸν ληναϊκῶν ἀψάμενος χαρίτων·
 5 γνήσια δ' ἐν θυμέλαισιν ἐλὼν ἀκροθίνια Βάκχου,
 πατρ[ι]δα καὶ γενέταν ἠγλάϊσας, Διοκλῆ·
 ἱμ[ε]ρ[τὸ]ς δὲ φίλοισιν ἔβησ θανάμους ὑπο Λάθας
 [προφρονέως] στέρξας ἔργα δικαιοσύνας.*

Omnia suppl. Trypanis.

We do not know of a Rhodian dramatic poet named Diocles from any other source. He appears to have been successful in both tragedy and satirical dramas, the latter produced at the Lenaea in Athens. The satirical dramas must have been in the revived Alexandrian form of that literary genre as it developed after the innovations introduced by Lycophron and Sositheos. In the language of the epigram a Doric literary touch is evident, but it is basically Attic and epic.

From a poetic point of view the epigram is noteworthy; it is metrically correct and with fresh and arresting poetic expressions. Such are the τραγικοὶ ὕμνοι (for the first time we find the use of ὕμνος for an entire tragedy), the ληναϊκαὶ χάριτες, the glory achieved by a victory at the Lenaea (the adjective ληναϊκός is also new), the ἀκροθίνια Βάκχου, the first-offerings to Bacchus, i.e. the first dramatic prize (also new), and θάλαμοι Λάθας a new parallel usage to the known ones of Λήθης δόμοι, Λήθης πεδίον and Λήθης ποταμός.

Finally it should be noted that this epigram gives the first evidence that the Lenaea were open to non Athenian citizens in the 2nd century B.C.